

**ROKASGRĀMATA
STUDIJU APLŪ
DALĪBNIEKAM**

Šīs vadlīnijas tapušas projekta „Izglītība pārmaiņām” pieredzes rezultātā. To tapšanā līdzdarbojusies autoru grupa no dažādām valstīm Baltijas jūras krastos. Projektu atbalstīja ES Comenius 2.1. programma.

Autori:

Gitte Jutvik, *Världsnaturfonden WWF, Zviedrija*

Peter Wiborn, *Studieförbundet Vuxenskolan, Zviedrija*

Ludmila Glušкова, *Kaļiņingradas Valsts universitāte, Krievija*

Inese Liepiņa, *Bērnu Vides skola, Latvija*

Redaktore: **Inese Liepiņa**, *Bērnu Vides skola, Latvija*

Tulkojums no angļu valodas: **Inese Liepiņa**

© Vides Vēstis **Vides Vēstis**

© Noformējums: Ilze Ramane

© autori

Atļauts izmantot izglītojošiem mērķiem bez saskaņošanas ar autoriem. Aizliegts pārpublicēt un pavairot komerciālos nolūkos.

SATURS

Ievads.....	4
Studiju apla metode.....	5
Kāpēc vajadzētu piedalīties studiju aplī?.....	6
Studiju aplu pamatprincipi.....	7
Kā darboties studiju aplī?.....	8
Studiju apli un izglītība ilgtspējīgai attīstībai.....	9
Nākotne.....	11

IEVADS

Laipni lūdzam studiju apļos!

Ilgtermiņa attīstība – divas definīcijas

“Ilgtermiņa attīstība apmierina mūsu šī brīža vajadzības, neapdraudot nākamo paaudžu iespējas apmierināt viņu vajadzības”

ANO Bruntlandes komisijas ziņojums, 1987. gads

“Pietiekoši visiem mūžīgi”
Nezināms bērns

Jūs esat ļoti nozīmīga persona! Jūs varat strādāt par skolotāju vairāk kā 40 gadus. Katru gadu Jūs mācāt vismaz 50 skolēnus. Tātad Jūsu skolotāja mūžā Jūs palīdzat izaugt un apgūt zināšanas, attīstīt zinātkāri, prasmes, kompetences un interesi vismaz 2000 jauniem cilvēkiem! Jūsu skolēni pašlaik apgūst zināšanas, kas viņiem būs noderīgas līdz 2060. gadam vai pat ilgāk. Kādi fakti un kompetences viņiem tad būs nepieciešamas? Kādā veidā skolotājs var atbalstīt ekoloģisko, sociālo un ekonomisko attīstību tā, lai nākotne būtu laba „visiem mūžīgi”?

Projektu „Izglītības pārmaiņām” pārstāv dažādas organizācijas un universitātes Baltijas jūras krastos un tāpēc pārzinām būtiskākās problēmas šajā reģionā. Daudziem no mums ir sekmīga starptautisku izglītības projektu pieredze. Tā kā daudziem no mums ir skolotāju izglītība, mēs pārzinām mācību priekšmetu standartus un ikdienas situāciju skolā.

Katru gadu notiek milzums vides izglītības aktivitāšu, kursu, tiek izdoti dažādi mācību materiāli. Tomēr vēl joprojām ir daudz jādara, lai panāktu jūtamas izmaiņas cilvēku apziņā. Šajās aktivitātēs jāiesaista jaunas atbalstītāju grupas un jādarbojas vēl aktīvāk. Projektā „Izglītība pārmaiņām” mēs balstāmies uz holistisku pieeju mācību procesā. Mēs ticam sadarbībai starp skolu un sabiedrību. Studiju apļu metode ir nenovērtējama, lai apvienotu kolēģus, un lai stundas pārvērstos par savdabīgu mācīšanās, diskusiju, pieredzes apmaiņas „laboratoriju”. Iesaistoties studiju apļos, kolēģi pievērsīsies profesionālam dialogam par viņus interesējošām problēmām. Mēs ceram, ka Jums šī mācīšanās liksies interesanta un efektīva!

Gitte Jutvik, viena no projekta autorēm

STUDIJU APĻU METODE

Populāra pieaugušo mācību metode – studiju apļi – radusies Zviedrijā un citās Ziemeļvalstīs 19. gadsimta beigās. Šobrīd šo metodi lieto arī citās Baltijas jūras reģiona valstīs.

Studiju apli veido 6-12 dalībnieki. Šāda grupa strādā noteiktu laiku ar vienu tēmu vai problēmu pašu izvirzīta līdera vadībā. Galvenā atšķirība no tradicionālajām mācību metodēm ir tā, ka mācīšanās notiek nevis “no augšas uz apakšu”, tas ir – no skolotāja uz mācāmo, bet ir atkarīga no visu dalībnieku mijiedarbības. Studiju apļa darbs ir balstīts uz to, ka dalībnieki paši meklē viņus interesējošo informāciju. Dalībnieki regulāri tiek saskatīti ar viņu pašu sastādīto mācību plānu.

Sekmīgai studiju apļa norisei nepieciešama:

- dalībnieku pieredze un prasmes;
- studiju programma vai speciāli sastādīts mācību materiāls;
- vadītājs, kas vada studiju apļa darbu.

Mūsu projektā mēs izjutām nepieciešamību arī pēc konsultanta, kas atbalsta, iedrošina un sniedz padomus studiju apļu dalībniekiem.

KĀPĒC VAJADZĒTU PIEDALĪTIES STUDIJU APLĪ?

Te būs daži studiju aplū dalībnieku, kuri piedalījās projektā „Izglītība pārmaiņām”, komentāri.

Darbošanās studiju aplī stiprināja skolas kolektīvu. Skolotāji, kas darbojās Puistolas skolas studiju aplī izjuta gandarījumu par savu darbu, jo saņēma kolēģu atbalstu un labāk iepazīna viens otru. Viņi jutās iedvesmoti un gatavi iesaistīties izglītības ilgtspējīgai attīstībai ieviešanā, jo viņiem bija laiks visiem kopā par to padomāt. Studiju aplis kā metode vispiemērotākā ir cilvēkiem, kas mācās no diskusijām un savstarpējas pieredzes apmaiņas.

Tuuli Lahtinen no Puistolas skolas Somijā.

Darbošanās studiju aplī man deva daudz jaunu zināšanu un prasmju. Bieži vien citās mācību situācijās neiznāk uzreiz izmantot jaunās idejas un tās paliek tikai uz papīra. Darbojoties studiju aplī, es varēju uzreiz izmantot iegūtās zināšanas. Ļoti nozīmīgs bija kolēģu atbalsts – daloties ar idejām un pieredzi, palīdzot viens otram, mēs kļuvām par labāku komandu.

Daiga Kalniņa no Rīgas Dabaszinību skolas Latvijā.

Es aicinu Jūs piedalīties studiju aplī, jo Jums būs ļoti daudz prieka, darbojoties kopā! Laba, radoša un nepiespiesta atmosfēra un milzum daudz labu ideju no kolēģiem!

Skaidrīte Butāne no Ogresgala pamatskolas Latvijā.

Šajā radošajā procesā tika radītas jaunas idejas! Bija jauki strādāt kopā ar kolēģiem, kas ir pilni idejām un gatavi tās realizēt dzīvē!

Tatjana Taletska no Krievijas Kaliningradas reģiona Isakovskas vidusskolas Latvijā.

Es esmu skolotāja, tāpēc man ir svarīgi, kā mani skolēni dzīvos savu dzīvi – vai viņi būs pasīvi skatītāji vai aktīvi darītāji. Es domāju, ka dalība studiju aplī palīdzēja gan man, gan maniem skolēniem kļūt aktīvākiem!

Svetlana Mudritska no Kaliningradas 50. vidusskolas Krievijā.

Studiju aplis bija labs veids, kā dažādu priekšmetu skolotājus iesaistīt kopīgā projektā. Jaunajiem skolotājiem bija daudz labu ideju, kas iedvesmoja citus studiju apla dalībniekus!

Hanna Miotke no Gdiņas 31. pamatskolas Polijā.

STUDIJU APĻU PAMATPRINCIPI

Brīvība un demokrātija

Šis ir brīvprātīgas studijas. Dalībniekus neviens „nespiež” piedalīties studiju aplī. Parasti tajā, salīdzinājumā ar stingri strukturēto skolas ikdienu, ir brīva, nepiespiesta atmosfēra. Ļoti nozīmīga vieta studiju aplī ir demokrātijai.

Iesaistīšanās un aktivitāte

Studiju aplī ikviens ir iesaistīts un ikviens ir atbildīgs par mērķa sasniegšanu. Ikviens dalībnieks ir aktīvs – viņš meklē informāciju, dalās ar to, izmēģina idejas un veido materiālus. Katrs ir aktīvs visu laiku!

Plānošana

Studiju aplī ir plānota mācīšanās. Dalībnieki paši organizē savu mācību procesu – grupa izvēlas, pie kādas tēmas tā grib strādāt, izvirza mērķus, izlemj par vēlamu rezultātu un izveido tikšanos plānu.

Sadarbība un atbalsts

Vispirms jau studiju apļa dalībnieki izmanto viens otra pieredzi un kompetenci. Tāpēc labāk, ja grupā iesaistās dažādu mācību priekšmetu skolotāji ar dažādu pieredzi. Ne tikai skolotāji – arī citi skolas darbinieki un vecāki var piedalīties šādā studiju aplī. Dalībnieki atbalsta viens otru. Ja kādam ir problēma, citi grupas dalībnieki palīdz to atrisināt.

Skolotāji no Puistolas skolas Somijā novērtēja iespēju kontaktēties ar kolēģiem netradicionālā veidā un tādējādi sadraudzēties pamatskolas un vidusskolas skolotājiem. Viņi varēja arī daudz mācīties viens no otra un radīt kaut ko jaunu šādā sadarbībā. Skolotāji bija apmierināti, jo studiju apļu metode deva viņiem iespēju padomāt par izglītības ilgtspējīgai attīstībai iekļaušanu visu mācību priekšmetu saturā, un atbilstošu mācību plānu koriģēšanu. Šajā procesā tika iekļauta arī vēsture, ētika, māksla un mūzika.

KĀ DARBOTIES STUDIJU APLĪ?

- Aplā dalībnieki tiekas vismaz 6 reizes noteiktā laika periodā. Starp tikšanās reizēm viņiem ir mājas darbs – izmēģināt apgūtās idejas ar skolēniem, sameklēt informāciju utt.
- Aplim palīdz konsultants. Konsultants ir atbildīgs par pirmās un pēdējās tikšanās noorganizēšanu. Viņš palīdz aplā dalībniekiem izvirzīt mērķus, izveidot tikšanos plānu, piedāvā dažādus materiālus, ko var izmantot aplā studijās, vai, ja nepieciešams, palīdz atrast attiecīgās jomas ekspertu. Konsultants ierosina mācību procesu, bet turpmāk dalībnieki paši izlemj, kā virzīsies viņu mācīšanās. Konsultants var tikties ar aplā dalībniekiem atkārtoti, palīdzot ar jautājumiem un padomiem. Konsultants izvērtē studiju apla darbu.
- Ikviens studiju apli ir atbildīgs par darba paveikšanu un plānotā rezultāta sasniegšanu.
- Vienam no studiju aplā dalībniekiem ir jāuzņemas lielāka atbildība un jāklūst par apla vadītāju. Aplā vadītājs ir atbildīgs par tikšanos praktisko organizēšanu, tikšanās reižu protokolēšanu, grupas saliedēšanu, kontaktiem ar konsultantu.
- Katram dalībniekam ir pienākums apmeklēt grupas tikšanās reizes, gatavot norunātos mājas darbus, sekot kopīgi izveidotajam mācību plānam.
- Pirmās tikšanās laikā grupa izvēlās tēmu, pie kuras strādāt, nosprauž mērķus, izlemj, kāds būs grupas darba rezultāts, izveido aptuvenu plānu visam mācīšanās laikam un detalizētāku – nākamajai tikšanās reizei.
- Nākamajās tikšanās reizēs dalībnieki seko izstrādātajam mācību plānam, sazinoties ar konsultantu pēc katras tikšanās reizes. Ir ļoti svarīgi ievērot izstrādāto plānu un termiņus!

Ieteikumi studiju aplu mācību plānam

Pirmā tikšanās – 8 mācību stundas. Var tikt sadalīta divās daļās (4+4 vai 2+6 stundas), ja tā ir izdevīgāk grupai un konsultantam.	Diskusijas par ilgtspējīgu attīstību (IA), izglītību ilgtspējīgai attīstībai (IIA) un par studiju aplu metodi. Mācību mērķu izvirzīšana. Tēmas vai problēmas izvēle. Mācību plāna izveide, tikšanās laika un vietas izvēle, pirmā mājas darba izvirzīšana. Pienākumu sadale grupā, iepazīstināšana ar izvērtējuma formām.
Nākamās tikšanās (vismaz 4 tikšanās * 3 stundas)	Pamatstruktūra šādai tikšanās reizei varētu būt šāda: • Sasveicināšanās, ievads. • Kas noticis kopš iepriekšējās tikšanās? • Mājas darbu rezultāti. • Darbs ar nodarbības tēmu/diskusijas saskaņā ar plānu – jaunas idejas, metodes, kontakti. • Apkopojums tikšanās reizei (piemēram, katrs pasaka, ko viņš jaunu ir iemācījies). • Vienoššanās par to, ko katrs dara līdz nākamajai tikšanās reizei (mājas darbs). • Izlemj par nākamās tikšanās reizes laiku. • Secinājumi un darba noslēgums.
Patstāvīgais darbs - 4-5 mājas darbi starp tikšanās reizēm (~ 2 stundas katrs)	Ideju izmēģināšana, informācijas meklēšana utt. – saskaņā ar iepriekšējā tikšanās reizē izlemto.
Noslēguma tikšanās – 8 stundas (vai divas reizes * 4 stundas)	Paveiktā darba prezentācija Diskusijas par izglītības ilgtspējīgai attīstībai iespējām skolā. Izvērtējums. Svinības!

STUDIJU APĻI UN IZGLĪTĪBA ILGTSPĒJĪGAI ATTĪSTĪBAI

Daži iemesli, kāpēc mēs izvēlējamies studiju apļus kā mācību metodi šajā projektā:

- lai piedāvātu skolotājiem metodi, kas ļauj sadarboties daudz efektīvāk;
- lai iekļautu ilgtspējīgu attīstību visos mācību priekšmetos;
- lai dalītos labajā un sliktajā pieredzē un rastu kolēģu atbalstu;
- lai iedrošinātu skolotājus kopīgi risināt problēmas;
- lai motivētu skolotājus iesaistīties izglītībā ilgtspējīgai attīstībai, jo ir iespējams panākt izmaiņas!

Protams, dalība studiju aplī nāk par labu visai skolai un skolotājiem, jo šī mācību metode palīdz uzlabot skolas darbību un mācīšanās veidu. Kad Jūs kopā ar grupu izvirzāt mērķus savam darbam, tas motivē Jūs darīt vairāk, nekā tikai piedalīties tikšanās reizēs. Tāpēc skola tikai iegūst no studiju apļu metodes, jo skolotāji sasniedz augstākus rezultātus nekā piedaloties tāda paša ilguma skolotāju sanāksmēs.

Tuuli Lahtinen no Puistolas skolas Somijā

Ja Jūs domājat par izglītības ilgtspējīgai attīstībai integrēšanu Jūsu skolā, mēs iesakām iepazīties ar šiem principiem!

Izglītība ilgtspējīgai attīstībai ir:

Orientēta uz izglītojamo – balstās uz mācību procesa dalībnieku pieredzi un jautājumiem.

Orientēta uz procesiem – pievērš uzmanību sistēmām, likumsakarībām.

Orientēta uz rīcību – attīsta rīcības kompetenci.

Orientēta uz vērtēšanu – veicina kritisko domāšanu un savas nostājas formulēšanu.

Integrēta – holistiska pieeja, iekļauj ekonomiskos, ekoloģiskos, sociālos, politiskos un kultūras aspektus.

Orientēta uz sabiedrību – iesaista katru reālu problēmu apzināšanā un risināšanā.

Veiksmīga izglītība ilgtspējīgai attīstībai ir atkarīga no tā, kā tiek organizēts mācību process: kā jūs plānojat mācības, vai jūs izmantojat atbilstošas metodes un kā jūs vadāt savus skolēnus. Tā kā viens no izglītības ilgtspējīgai attīstībai mērķiem ir palīdzēt skolēnam kļūt par aktīvu pilsoni, ir ļoti labi sākt mācīšanos ar vietējām problēmām – tām, kas ir svarīgas Jums un tuvākai sabiedrībai. Piemēram:

- Transporta risinājumi mūsu pilsētā.
- Vai mums nepieciešamas mencas Baltijas jūrā?
- Skolēnu iespējas gūt pieredzi dabā.
- Ilgtspējīga skolas teritorija pilsētā.
- Kurš ir atbildīgs par toksisko atkritumu nokļūšanu reņģēs, roņos un manā ķermenī?

Ieteikumi izglītības ilgtspējīgai attīstībai iekļaušanai studiju aplī:

- Mēģiniet iesaistīt vismaz piecu mācību priekšmetu skolotājus.
- Nav vienas pareizas atbildes, problēma var tikt risināta dažādos veidos, bet skolēniem jāpamato sava rīcība, bet problēmu risināšanas procesam jābūt izplānotam un atbilstoši realizētam.
- Mācībās jāiesaista reāli piemēri un cilvēki un tām jāietver ekonomiskais, ekoloģiskais un sociālais aspekts.

Jautājumi, kas var palīdzēt organizēt Jūsu darbu:

1. Kas ir jānoskaidro par minēto tēmu?
2. Kā šajā tēmā var integrēt dažādus mācību priekšmetus?
3. Kādas zināšanas Jūs gribat, lai skolēni apgūst?
4. Kādas prasmes Jūs vēlaties skolēnos attīstīt?
5. Kādu attieksmi un rīcības kompetences Jūs vēlaties skolēnos attīstīt?

Neaizmirstiet arī par problēmas lokālajiem un globālajiem aspektiem!

1. piemērs **MENCAS KAĻIŅINGRADĀ**

Kaļiņingradas apgabalā ļoti nozīmīgas ir zvejniecība un zivju pārstrāde. Ļaudis vēl labi atceras lielos lomus un augsto zivju kvalitāti pagātnē. Gan tagad, gan vēsturiski zvejniecība un zivju pārstrāde ir devusi iztikas līdzekļus un veselīgu un kvalitatīvu uzturu lielam skaitam cilvēku. Tomēr pēdējos gados jūras biologi ir izplatījuši satraucošu informāciju – zivju (jo īpaši mencu) daudzums un izmērs Baltijasjūrā samazinās.

Skolotāju komanda no Kaļiņingradas 31. vidusskolas Krievijā izmantoja mencu problēmu sava studiju apla uzsākšanai. Tika noformulēta šāda tēma „Mencu zvejniecība un pārstrāde – ilgtspējīgai attīstībai Baltijā”.

Izglītības process tika balstīts uz problēmu un konfliktsituāciju apzināšanu zivju ieguves un pārstrādes jautājumos. Tika iesaistīti bioloģijas, ģeogrāfijas, sociālo zinātņu, krievu literatūras un angļu valodas skolotāji. Skolēni izpētīja mencu bioloģiju, dzīves apstākļus, tirgus parametrus (vēsturi, zvejas paņēmienus, nozvejas dinamiku, kvotas, pārstrādi – apjomus, tehnoloģijas, produkcijas veidus, profesijas), folkloru un literatūru. Skolēni pētīja dažādu ļaužu grupu interese, nodefinēja Baltijas mencu populācijas ilgtspējīgas attīstības pamatnosacījumus.

2. piemērs **DABISKĀS VEĢETĀRĀS KULINĀRIJAS KURSS**

Kāpylā studiju aplis no Somijas izstrādāja izglītības ilgtspējīgai attīstībai plānu visai skolai. Viņi atrada praktisku veidu kā sadarboties pamatskolai un vidusskolai: izstrādāja savdabīgu sistēmu, kā jaunāko klašu skolēni varēja iet un apgūt bioloģiju, ķīmiju un mājturību pie vidusskolas speciālistiem.

Tāpat studiju aplis noorganizēja veģetārās kulinārijas kursus skolotājiem un vecākiem, kas šīs zināšanas izmantoja mājturības stundās, un priecājās par lieliskajiem produktiem no skolas dārza. *Kāpylā* skolai ir pašai savs dārzs, kas ir ļoti nozīmīgs skolas identitātei un ideoloģijai. Tāpēc dalībnieki bija ļoti apmierināti, ka viņi spējuši nostiprināt dārza un dabiskās lauksaimniecības lomu skolas dzīvē un skolēnu un vecāku vidū.

3. piemērs **KOPIĢA DZĪVOŠANA DROŠĀ UN KOMFORTABLĀ VIDĒ**

Somijas skolotāji Latokartano skolā izvēlējās šo tēmu, jo viņi gribēja uzsvērt vietējās sabiedrības nozīmi skolas dzīvē (viņu skolas ēkā atrodas arī pirmsskolas izglītības iestāde) un koncentrēties uz ilgtspējības sociālo aspektu. Studiju apla darbības laikā skola plānoja divus pasākumus visai skolai, kas tika realizēti pavasarī. Skolēni, vecāki un skolēni rakstīja atskaites un avīžu rakstus, kas tika publicēti skolas avīzē mācību gada beigās. Šī izdevuma tēma bija ilgtspējīga dzīvošana Latokartano.

NĀKOTNE

Pirms studiju aplis ir beidzies, ir laiks pārdomāt – kurp doties tālāk? Ko mēs vēlamies darīt? Organizēt nākamo studiju apli? Ar tiem pašiem vai ar citiem dalībniekiem? Sniegt šo pieredzi kolēģiem? Izmēģināt metodi darbā ar skolēniem? Iesaistīt citas skolas?

Ir vairākas iespējas un, cerams, ka Jūs atradīsiet piemērotāko, lai turpinātu šo aizraujošo darbu!

Projektu “Izglītība pārmaiņām” Latvijā koordinēja Bērnu Vides skola. Projektā piedalījās Kandavas internātskola, Sēmes pamatskola, Ogresgala pamatskola, Slokas pamatskola un Rīgas Dabaszinību skola. Vēl pirms tam studiju aplu metodi izmēģināja arī Džūkstes, Jaunpils vidusskolas un Pūres pamatskola. Projektam atbalstu sniedza Tukuma rajona Izglītības pārvaldes Tālākizglītības centrs, Daugavpils Universitāte, Valsts jaunatnes iniciatīvu centrs.

Ja vēlaties organizēt studiju apli arī savā skolā vai interešu izglītības iestādē, sazinieties ar Bērnu Vides skolu pa tālruni 67204525 vai e-pastu **bvs@parks.lv**. Mājas lapa internetā **www.bvs.parks.lv**.

Bērnu Vides skola (BVS) ir sabiedriska organizācija videi un izglītībai. Bērnu Vides skolas darbība vērsta uz izglītības sistēmas pilnveidošanu. Šo mērķi BVS īsteno, sekmējot vides izglītības iekļaušanu skolā.

Izmantotā literatūra:

Brundtland, G.H. (Ed.) (1987) *Our Common Future. World Commission on Environment and Development*. Oxford: Oxford University Press.